

Шульга М.В.

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри земельного та аграрного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Щодо правового режиму земель, які використовуються для органічного землеробства

Органічне землеробство в сучасних умовах виступає одним із важливих чинників у процесі аграрного виробництва. Його ведення нерозривно пов'язане із використанням відповідних земельних ділянок у складі земель сільськогосподарського призначення. Як відомо, правовий режим земель сільськогосподарського призначення та їх складових детально визначений чинним земельним законодавством. Проблеми, пов'язані з використанням та охороною земель даної категорії, всебічно досліджені на доктринальному рівні П. Ф. Кулиничем та іншими представниками вітчизняної земельно-правової науки. Водночас окремі аспекти даної проблематики поки що залишаються поза увагою дослідників.

На законодавчому рівні земельно-правовий аспект органічного землеробства до цих пір чітко не визначений. Це зумовлює необхідність аналізу окремих аспектів правового режиму земель, які використовуються або можуть використовуватися для ведення органічного землеробства.

Як вище підкреслювалося, основою органічного землеробства виступають зазвичай сільськогосподарські угіддя, які використовуються для ведення товарного сільськогосподарського виробництва. При цьому вирішальну роль для набуття статусу земель, придатних для ведення органічного землеробства, має відігравати передовсім їх якісний показник.

З урахуванням загального якісного стану сільськогосподарських земель можна зробити висновок, що сьогодні можливість ведення органічного землеробства існує в Україні лише в окремих регіонах. Як відомо, деградаційні процеси та результати антропогенної діяльності людини негативно впливають на стан земель сільськогосподарського призначення та довкілля в цілому. Як наслідок, значна частина цих земель в межах території держави виявилась непридатною для ведення органічного землеробства та отримання екологічно чистої і безпечної продукції рослинництва. Одними з найбільш шкідливих джерел, які негативно впливають на стан земель, прийнято вважати промислові підприємства та автомобільний транспорт. Отже розміщення земельних ділянок, які можуть бути придатними для ведення органічного землеробства, слід обирати на відстані, яка б унеможливила або нейтралізувала цей негативний вплив.

Земельні ділянки для ведення органічного землеробства можуть використовуватися на різних юридичних титулах: а) на праві приватної власності, яке виникає в порядку приватизації або ж на підставі земельно-правових угод; б) на праві постійного користування або на умовах оренди. При цьому слід враховувати законодавче обмеження кола суб'єктів права приватної власності на землі сільськогосподарського призначення, в тому числі і ті, які використовуються для ведення органічного землеробства. Такими суб'єктами можуть виступати лише громадяни України та юридичні особи України. Відповідно до п. 4 ст. 22 ЗК України землі сільськогосподарського призначення не можуть передаватися у власність іноземцям, особам без громадянства, іноземним юридичним особам та іноземним державам. Водночас згідно з п. 4 ст. 81 ЗК України землі сільськогосподарського призначення, прийняті у спадщину іноземцями, а також особами без громадянства, протягом року підлягають відчуженню. Аналогічним чином вирішується питання і щодо земель

сільськогосподарського призначення, отриманих у спадщину іноземними юридичними особами.

З урахуванням сутності органічного землеробства, можна зробити висновок про те, що воно забезпечує не тільки приватні, а й публічні інтереси. Це зумовлює можливість установаження обмеження певних видів діяльності на відповідних землях щодо: а) необґрунтовано інтенсивного використання цих земель; б) використання деградованих, малопродуктивних, а також техногенно забруднених земельних ділянок; в) вирощування певних сільськогосподарських культур, проведення окремих агротехнічних операцій та ін.

Публічні параметри цього виду діяльності вимагають належного забезпечення охорони відповідних земель. Слід підтримати висловлені в юридичній літературі пропозиції щодо законодавчого віднесення цих земель до особливо цінних. Видається, що серед земель сільськогосподарського призначення, які згідно зі ст. 150 ЗК України віднесені до особливо цінних, землі, що використовуються для ведення органічного землеробства, повинні займати домінуюче місце, оскільки органічне землеробство можливе на всіх ґрунтах, а не тільки на тих, які перелічені в п. «а» ч. 1 ст. 150 ЗК України. Використання цих земель має бути екологізбалансованим. Окрім введення системи спеціальних сівозмін було б доречним затвердити на рівні постанови Кабінету Міністрів з урахуванням регіональних особливостей обов'язковий для всіх суб'єктів, які використовують землі для ведення органічного землеробства, мінімум агротехнічних заходів, які забезпечують відновлення родючості ґрунтів та екологізбалансоване використання земель. Це створюватиме умови для попередження шкідливих процесів водної та вітрової ерозії ґрунтів, а також підвищення їх родючості.

Особливості правового режиму земель, які використовуються для ведення органічного землеробства, повинні зводитися до наступного: а) їх

цільове призначення не може змінюватися до тих пір, коли їх якісний стан відповідає встановленим вимогам; б) якісний стан цих земель постійно має бути в полі зору компетентних органів; в) викуп (вилучення) даних земель для публічних потреб може здійснюватися лише у виняткових випадках з дотриманням спеціальної процедури з обов'язковим відшкодуванням втрат сільськогосподарського виробництва; г) на законодавчому рівні мають бути встановлені специфічні обов'язки власників земельних ділянок для ведення органічного землеробства та їх користувачів щодо використання, відтворення та охорони цих земель; д) порушення законодавчих приписів, що визначають правовий режим даних земель, повинне тягти за собою підвищену юридичну відповідальність та ін.

**Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого**

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

«ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВЕДЕННЯ ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА»

29-30 вересня 2017 року

Харків - 2017

Правові засади ведення органічного землеробства: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (29-30 вересня 2017 року) / за ред. Шульги М.В. – Харків: «Доміно», 2017. – 246 с.

За зміст та якість матеріалів відповідальність несуть автори публікацій.